

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE

Nowa Seria

tom XI
2014

zeszyt 1
Archeologia

ROCZNIK NAUKOWY MUZEUM NARODOWEGO W SZCZECINIE
Szczecin 2015

Redaktor
Anna B. Kowalska

Sekretarz redakcji
Bartłomiej Rogalski

Członkowie redakcji
Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska, Rafał Makala

Rada Naukowa
dr hab. prof. UJ Wojciech Blajer, prof. dr hab. Aleksander Bursche,
prof. dr hab. Wojciech Dzeduszycki, prof. dr Hauke Jöns,
dr hab. prof. UW Joanna Kalaga, dr hab. prof. UG Henryk Machajewski,
dr Dmitrij Osipov, dr hab. prof. UW Tomasz Płonka

Recenzenci
dr Justyna Baron, dr Eugeniusz Cnotliwy, dr hab. Andrzej Janowski,
dr hab. prof. PAN Michał Kara, dr hab. prof. UAM Andrzej Michałowski

Tłumaczenie
Tomasz Borkowski, Michał Adamczyk

Proofreading
Agnes Kerrigan

Redakcja wydawnicza
Barbara Maria Kownacka, Marcelina Lechicka-Dziel

Projekt okładki
Waldemar Wojciechowski

Skład i druk
XPRESS Sp. z o.o.

Adres redakcji
Muzeum Narodowe w Szczecinie
70-561 Szczecin, ul. Staromłyńska 27
tel.: 797 705 229, e-mail: mzp@muzeum.szczecin.pl
www.mzp.muzeum.szczecin.pl

Nakład 250 egz.

© Muzeum Narodowe w Szczecinie & Authors

ISSN 0076-5236

Szczecin 2015

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Marta Chmiel-Chrzanowska, Michał Adamczyk O śmierci bez przesady. Próba zastosowania podejścia technologicznego w archeologicznych badaniach nad śmiercią	7
On death with no exaggeration. A technological approach to the study of death. Summary	31

Justyna Żychlińska Transformacja ciała ludzkiego jako wyraz świadomości i istnienia duchowości w kulturze łużyckiej	33
The transformation of the human body as an expression of the existence of consciousness and spirituality in the Lusatian Culture. Summary	44

Kinga Zamelska-Monczak Wczesnośredniowieczne grzebień z Santoka	45
Early medieval combs from Santok. Summary	91

Eugeniusz Cnotliwy W sprawie budownictwa we wczesnośredniowiecznym Wolinie	93
Construction in early medieval Wolin. Summary	106

Antoni Porzeziński „Importowane” naczynia typu Tornow i Gross Raden na stanowiskach 2 i 2a w Cedyni, woj. zachodniopomorskie	107
“Imported” vessels of the Tornow and Gross Raden type on sites 2 and 2a in Cedynia, West Pomeranian Voivodeship. Summary	121

Kamil Kajkowski, Piotr N. Kotowicz Zapomniany wczesnośredniowieczny pochówek łodziowy ze Szczecina	123
A forgotten early medieval boat burial from Szczecin. Summary	136

ODKRYCIA

Bartłomiej Rogalski Weryfikacyjno-rozpoznawcze badania sondażowe cmentarzyska ze starszego i młodszego okresu przedrzymskiego w m. Modrzewo, gm. Suchań, pow. stargardzki, stanowisko 6 (AZP 33-13/33) Verification and reconnaissance test excavations on a burial ground from the older and younger pre-Roman period in Modrzewo, Suchań commune, Stargard district, site 6 (AZP 33-13/33)	137

Bartłomiej Rogalski Archeologiczne badania sondażowe na cmentarzysku z okresu wpływów rzymskich w Starych Łysogórkach, gm. Mieszkowice, pow. gryfiński, stanowisko 5 (AZP 43-03/7) Archaeological test excavations on the burial ground from the Roman period in Stare Łysogórki, Mieszkowice commune, Gryfino district, site 5 (AZP 43-03/7)	145

Aleksander Bursche, Bartłomiej Rogalski Badania wykopaliskowe w Suchaniu, pow. stargardzki, stanowisko 18 (AZP 33-13/32) w latach 2013–2014 Excavations in Suchań, Suchań commune, Stargard district, site 18 in 2013–2014	151
Andrzej Kuczkowski, Dorota Malarczyk Znalezisko wczesnoabbasydzkiego dirhama w Trzebiatowie, pow. gryficki Find of an early Abbasid dirham from Trzebiatów, Gryfice district	161
Andrzej Kuczkowski Naczynie z wczesnośredniowiecznego depozytu srebrnego (?) z okolic Darłowa, pow. sławieński A vessel from an early medieval silver hoard (?) from the area of Darłowo, Sławno district	165
Martina Karle, Anna B. Kowalska, Sebastian Messal Badania nieinwazyjne przeprowadzone w 2014 roku w pobliżu grodów w Bardach i Świelubiu, pow. kołobrzeski Non-invasive research conducted in 2014 in the area of strongholds in Bardy and Świelubie, Kołobrzeg district	169
Magdalena Szymczyk Średniowieczna szachownica na portalu kolegiaty św. Jana Chrzciciela w Myśliborzu, pow. myśliborski Medieval chequered pattern on the portal of the Collegiate Church of St John the Baptist in Myślibórz, Myślibórz district	175
Andrzej Kuczkowski Średniowieczny topór żelazny z okolic Świdwina, pow. świdwiński Medieval iron axe from the area of Świdwin, Świdwin district	181
RECENZJE I OMÓWIENIA	
Paulina Romanowicz <i>Klasztor premonstratensów w Białobokach. Archeologia i historia</i> , red. Marian Rębkowski, Felix Biermann, Szczecin 2015	185
Ewa Górkiewicz <i>Dzieje Stepnicy</i> , red. Radosław Gaziński, Ewa Gwiazdowska, Maciej Szukała, Ryszard Techman, Szczecin 2014	187
Ewa Górkiewicz <i>Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy Środkowej.</i> <i>Spółeczeństwo, gospodarka, ideologia</i> , red. Krystian Chrzan, Krzysztof Czaplą, Sławomir Moździoch, Wrocław–Głogów 2014	189

Anna B. Kowalska <i>Wolin wczesnośredniowieczny, część 2, red. Błażej Stanisławski,</i> Władysław Filipowiak, Warszawa 2014. <i>Origines Polonorum, t. 7</i>	191
Bartłomiej Rogalski <i>Epoka brązu i wczesna epoka żelaza na Pomorzu. Z najnowszych badań i odkryć,</i> red. Mirosław Fudziński, Gdańsk 2015	193
Anna B. Kowalska <i>The Island in Żółte on Lake Żarańskie. Early medieval Gateway into West Pomerania,</i> red. Wojciech Chudziak, Ryszard Kaźmierczak, Toruń 2014	195
Agnieszka Kowalówka Piotr N. Kotowicz, <i>Topory wczesnośredniowieczne z ziem polskich. Katalog źródeł,</i> Rzeszów 2014. <i>Collectio Archaeologica Ressoviensis, t. 30</i>	197
Agnieszka Kowalówka Piotr Piętkowski, <i>Biskupstwo pomorskie jako początek biskupstwa kamińskiego,</i> Wrocław 2015	199
Agnieszka Kowalówka <i>Civitas Cedene. Studia i materiały do dziejów Cedyni,</i> t. 1, red. Paweł Migdalski, Cedynia 2014	201
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2013 rok. Suplement	203
Indeks nazw geograficznych za 2013 rok. Suplement	207
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2014 rok	209
Indeks nazw geograficznych za 2014 rok	249
KRONIKA	
Anna B. Kowalska <i>Civitas et urbs Szczecin. Projekt naukowy realizowany w Dziale Archeologii</i> Muzeum Narodowego w Szczecinie w latach 2012–2014	253
Krzysztof Kowalski <i>Archeologia Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie</i>	259

Agnieszka Kowalówka	
<i>Polska około roku 1000. Gniezno pierwszą stolicą oraz Pomorze u progu chrześcijaństwa.</i>	
Wystawy czasowe	265
Izabela Sukiennicka	
<i>Skarby z okolic Suchania. Wystawa czasowa</i>	269
Paweł Migdalski	
Sprawozdanie z działalności naukowo-edukacyjnej	
Stowarzyszenia Historyczno-Kulturalnego „Terra Incognita” za 2014 rok	277
Maria Danuta Wołągiewicz	
Początki w Szczecinie. Pamięci Ryszarda Wołągiewicza (19.06.1933–14.01.1994)	285

Bartłomiej Rogalski

Epoka brązu i wczesna epoka żelaza na Pomorzu. Z najnowszych badań i odkryć,
red. Mirosław Fudziński, Gdańsk 2015, 128 s., ISBN 978-83-85824-63-3

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku 7 października 2010 roku było gospodarzem posiedzenia Komisji Epoki Brązu i Wczesnej Epoki Żelaza Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych Polskiej Akademii Nauk. Jednocześnie sympozjum zatytułowano *Epoka brązu i wczesna epoka żelaza na Pomorzu. Z najnowszych badań i odkryć*, obradom przewodniczył stojący na czele komisji prof. dr hab. Sylwester Czopek. W 2015 roku opublikowano tom pokonferencyjny prezentujący wygłoszone referaty. Wydawnictwo ukazało się staraniem Muzeum Archeologicznego w Gdańsku oraz Stowarzyszenia Promocji Zabytków Archeologicznych w Gdańsku pod redakcją Mirosława Fudzińskiego. Do druku pracę opiniował dr hab. prof. UŁ Tadeusz Grabarczyk.

Publikacja zawiera dziewięć prac poprzedzonych wstępem redaktora publikacji. Zamieszczona na końcu tomu alfabetyczna lista uczestników pozwala przypuszczać, że nie wszyscy referenci oddali do druku swoje wystąpienia. Artykuły zaopatrzone w streszczenia w języku niemieckim.

Pierwszy, autorstwa Marcina Burghardta, poświęcony jest osełkom z otworem do podwieszania w kulturach stepowych z późnej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Autor przedstawił własną typologię tych przedmiotów wraz z komentarzem na temat ich chronologii i konotacji kulturowych wydzielonych typów na obszarze północnego Nadczarnomorza i Europy Środkowej (m.in. kultura scytyjska, grupy Šoldanešty i Ferigile-Bîrsești). W podsumowaniu autor wyraża opinię, że pojawienie się omawianych osełek z otworem w Europie Środkowej dowodzi zjawiska przejmowania przez społeczności lokalne elementów kulturowych właściwych społecznościom stepowym. Joanna Adamik przedstawiła własną próbę analizy idei pochówku skrzyniowego na ziemiach polskich. Chronologicznie praca zamyka się zasadniczo w okresach VEB i HaC. Autorka wskazuje na ścisłe analogie pomiędzy formą grobów skrzynkowych kultury pomorskiej a materiałami z Niemiec Środkowych. Jednocześnie zwraca uwagę na zbieżności dotyczące konstrukcji skrzyń kamiennych oraz

stylu ceramiki sepulkralnej. Jej zdaniem właśnie na terenach środkowej Łaby i Solawy upatrywać należy proveniencji omawianego obrządku. Artykuł Katarzyny Ślusarskiej otwiera blok pięciu prac o *stricte* materiałowym charakterze. Autorka w rzetelny sposób prezentuje w nim materiały z osady w Gdańsku-Łostowicach (stan. 20), datowane na schyłek kultury lużyckiej i wczesną fazę kultury pomorskiej. Ta sama autorka publikuje również krótki komunikat z badań na stanowisku wielokulturowym w Gdyni-Kacku Wielkim (stan. 10), pokazując bliżej tylko materiały datowane na okres halsztacki i starszy okres przedrzymski. Adam Ostasz i Bartłomiej Rogalski omówili natomiast osadę w Troszynie, w powiecie kamieńskim (stan. 12). Jest to unikatowe stanowisko, będące – jak dotąd – jedyną przebadaną szerokopłaszczyznowo osadą, łączoną z horyzontem marianowskim. Analizie poddano zarówno poszczególne obiekty nieruchome oraz układy zabudowy, jak i materiał ruchomy ze stanowiska. Pozostałości osadnictwa z wczesnej epoki żelaza na osadzie w Ostromicach, w powiecie kamieńskim (stan. 7) omówili w kolejnym artykule Paweł M. Pogodziński, Anna Rembisz-Lubiejewska i Joanna Abramów. Także w tym przypadku przedstawiono zarówno analizę nieruchomych obiektów archeologicznych, jak i zabytków ruchomych. Ten sam zespół autorów opublikował w następnej pracy wyniki badań wykopaliskowych na osadzie w Parłówkcu, w powiecie kamieńskim (stan. 11). Zaprezentowano tu, zgodnie z tematyką sesji, materiały datowane na młodszą epokę brązu i wczesną epokę żelaza. Wymienione dotąd kolejno stanowiska, opublikowane w omawianym tomie, badane były komercyjnie w związku z planowanymi inwestycjami. Publikację zamykają dwa krótkie teksty poświęcone pojedynczym zabytkom z epoki brązu. M. Fudziński opublikował wraz z komentarzem merytorycznym okaz grotu z brązu typu XVIIE według Jerzego Fogła. Jest to zabytek ze zbiorów Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, z bliżej nieokreśloną lokalizacją. Ten sam autor wraz z Piotrem Fudzińskim omówił też, przytaczając jednocześnie szereg analogii, ciekawy egzemplarz naszyjnika z brązu znaleziony przypadkowo w Sopocie, wstępnie datowany na okres HaD.

Publikację zamyka, jak wspomniano już wcześniej, lista uczestników konferencji, która miała miejsce w 2010 roku.